

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2024.3.21>**Криворучко Л. С.,**доктор юридичних наук, старший дослідник,
професор кафедри публічного та приватного праваНавчально-наукового гуманітарного інституту
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ ЗАПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Анотація. Запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини вимагає здійснення активної діяльності цілої низки суб'єктів, кожен з яких володіє своїм, особливим адміністративно-правовим статусом. Останній являє собою сукупність визначених нормами адміністративного права елементів, які у своїй сукупності є об'єктивним відображенням становища кожного окремого суб'єкта у відповідних правовідносинах. У межах досліджуваної наукової проблематики значення адміністративно-правового статусу полягає у тому, що, по-перше, визначити та створити межі можливої та необхідної поведінки уповноважених суб'єктів під час виконання ними завдань у певній сфері суспільних відносин; по-друге, визначити межі їх відповідальності; по-третє, створити всі необхідні умови для належної якісної та ефективної діяльності (забезпечити юридичні гарантії функціонування). Зазначене вище дає змогу говорити про те, що адміністративно-правовий статус суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини є явищем складним та багатоаспектним, що обумовлює його складну структуру. У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, надано характеристику структурним елементам адміністративно-правового статусу суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини. Узагальнено, що законодавець, формуючи адміністративно-правовий статус суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини, повинен сумлінно підходити до змістовного наповнення кожного з окреслених нами елементів цього статусу. Визначено, що елемент адміністративно-правового статусу суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини – це юридичні гарантії їх діяльності. Юридичні гарантії являють собою сукупність визначених нормами чинного законодавства правових, організаційних, економічних та соціальних засобів, які у своїй сукупності надають можливість суб'єктам запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини виконувати свою діяльність якісно, ефективно й результативно, а також на засадах верховенства права, законності та незалежності. Зроблено висновок, що законодавець, формуючи адміністративно-правовий статус суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини, повинен сумлінно підходити до змістовного наповнення кожного з окреслених нами елементів цього статусу, адже від цього прямо залежать їх безпосередня діяльність та дієвість виконання покладених на них функцій.

Ключові слова: структура, елементи, адміністративно-правовий статус, міжнародні стандарти, забезпечення, захист прав людини.

Kryvoruchko L. S. To characterize the structural elements of the administrative and legal status of the subjects of the introduction of international standards in the field of ensuring the protection of human rights

Abstract. The implementation of international standards in the field of ensuring the protection of human rights requires the active activity of a number of subjects, each of which has its own, special administrative and legal status. The latter is a set of elements determined by the norms of administrative law, which in their totality are an objective reflection of the position of each individual subject in the relevant legal relationship. Within the researched scientific issues, the significance of the administrative-legal status is that, firstly, to define and create boundaries of the possible and necessary behavior of authorized subjects during their performance of tasks in a certain sphere of public relations; secondly, to determine the limits of their responsibility; thirdly, to create all the necessary conditions for proper high-quality and effective activity (provide legal guarantees

of functioning). The above makes it possible to say that the administrative-legal status of the subjects of the implementation of international standards in the field of ensuring the protection of human rights is a complex and multifaceted phenomenon, which determines its complex structure. The article, based on the analysis of the scientific views of scientists and the norms of the current legislation, characterizes the structural elements of the administrative and legal status of the subjects of the introduction of international standards in the field of ensuring the protection of human rights. In general, the legislator, forming the administrative-legal status of the subjects of the introduction of international standards in the field of ensuring the protection of human rights, must conscientiously approach the content of each of the elements of this status outlined by us. It was determined that an element of the administrative and legal status of the subjects of the introduction of international standards in the field of ensuring the protection of human rights is the legal guarantees of their activities. Legal guarantees are a set of legal, organizational, economic and social means determined by the norms of current legislation, which in their entirety provide the opportunity for the subjects of the introduction of international standards in the field of ensuring the protection of human rights to perform their activities qualitatively, efficiently and effectively, as well as on the basis of supremacy rights, legality and independence. It was concluded that the legislator, forming the administrative-legal status of the subjects of the introduction of international standards in the field of ensuring the protection of human rights, must conscientiously approach the meaningful content of each of the elements of this status outlined by us, because their direct activity and the effectiveness of the implementation of the tasks directly depend on this functions on them.

Key words: *structure, elements, administrative and legal status, international standards, provision, protection of human rights.*

Постановка проблеми. Запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини вимагає здійснення активної діяльності цілої низки суб'єктів, кожен з яких володіє своїм, особливим адміністративно-правовий статус. Останній являє собою сукупність визначених нормами адміністративного права елементів, які у своїй сукупності є об'єктивним відображенням становища кожного окремого суб'єкта у відповідних правовідносинах. У межах досліджуваної наукової проблематики значення адміністративно-правового статусу полягає у тому, що, по-перше, визначити та створити межі можливої та необхідної поведінки уповноважених суб'єктів під час виконання ними завдань у певній сфері суспільних відносин; по-друге, визначити межі їх відповідальності; по-третє, створити всі необхідні умови для належної якісної та ефективної діяльності (забезпечити юридичні гарантії функціонування). Зазначене вище дає змогу говорити про те, що адміністративно-правовий статус суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини є явищем складним та багатоаспектним, що обумовлює його складну структуру.

Стан дослідження. Варто відзначити, що на сьогоднішній день проблема запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини неодноразово потрапляла у поле зору різних

науковців. Зокрема, їй приділяли увагу: Н. Бурківська, І. Вакуліч, В. Валігура, В. Кузьменко, К. Левченко, І. Литвинчук, О. Соломатіна, С. Стеценко, Є. Тітов та багато інших. Втім, незважаючи на суттєвий теоретичний доробок, в науковій літературі недостатньо опрацьованим є питання адміністративно-правового статусу суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини та його структурних елементів.

Саме тому **метою статті є:** надати характеристику структурним елементам адміністративно-правового статусу суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи структуру адміністративно-правового статусу суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини, в першу чергу слід приділити увагу функціонально-цільовим елементам, оскільки саме вони, на наше переконання, визначають спрямованість діяльності відповідних органів, тобто їх ключове призначення. Важливо також зауважити, що вказані елементи можуть бути схожими для кожного окремого суб'єкта запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини. Так, перш за все слід, приділити увагу такому елементу адміністративно-правового статусу, як мета.

У найбільш загальному розумінні мета – це кінцевий результат, якого бажають досягти суб'єкти під час здійснення відповідної діяльності. Ю. Б. Корольов, аналізуючи зміст поняття «мета» у діяльності організації, пише, що це – це кінцевий стан, якого організація прагне досягти в певний момент у майбутньому (ідеальне уявлення про майбутні рубежі організації) [1]. Автор зауважує, що правильно сформульовані організаційні цілі мають відповідати таким вимогам: конкретність та вимірюваність, орієнтація у часі, реалістичність, досяжність, неперевищення можливостей організації, несуперечливість, узгодженість, взаємопов'язаність, сформульованість письмово. Цілі, сформульовані з урахуванням зазначених вимог, виступають своєрідними нормативами, за допомогою яких менеджер може робити висновки про ефективність своєї майбутньої практичної діяльності. Будь-яка організація має багато різноманітних цілей, сукупність яких утворює складну структуру. Глобальна мета характеризує погляд на причину існування організації з точки зору суспільства (уявлення про суспільне призначення організації). Місія організації характеризує погляд на причину існування організації з точки зору самої організації. Місія деталізує статус організації, дає орієнтири для визначення її завдань [1].

Таким чином, мета – це кінцевий бажаний результат, якого прагнуть досягти уповноважені органи державної влади під час здійснення відповідної діяльності. Незважаючи на те, що у науковій літературі вказується, що мета є чимось абстрактним, вбачається, що в межах розглядуваної наукової проблематики мета має бути конкретною. Саме тому ми переконані, що мета суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини має два аспекти: по-перше, створити сприятливі організаційні та правові умови для того, щоб впровадити ці окреслені вище стандарти, а по-друге, забезпечити реальне втілення цих стандартів у реальне життя.

Розглядаючи структуру адміністративно-правового статусу суб'єктів забезпечення міжнародних стандартів захисту прав людини можна, зауважимо, що завдання кожного

суб'єкта запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини мають свої специфічні особливості. Їх перелік визначається роллю та призначенням кожного окремого органу державної влади взагалі та у сфері запровадження відповідних міжнародних стандартів зокрема. Втім, не можна не відмітити те, що для окремих органів властивими є деякі специфічні завдання, зокрема: розроблення нових і вдосконалення наявних нормативно-правових актів, зміст указанного завдання полягає у тому, що кожен уповноважений суб'єкт може вносити пропозиції щодо вдосконалення законодавства, розробляти рекомендації та проєкти нових законодавчих та підзаконних актів; проведення науково-дослідної роботи з метою пошуку нових концептуальних шляхів покращення якості та ефективності захисту прав людини; проведення різних конференцій, міжнародної співпраці задля обміну провідним досвідом у цій сфері; забезпечення внутрішньої взаємодії суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини.

Переходячи до розгляду компетенційних елементів адміністративно-правового статусу суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини, варто зауважити, що, на відміну від розглянутої вище групи елементів, вони є більш індивідуалізованими, тобто особливими для кожного окремого уповноваженого суб'єкта. Зазначене обумовлюється тим, що компетенція кожного органу державної влади має бути розмежована, щоб уникнути дублювання їх повноважень, що лише заважає належному виконанню їх завдань та функцій.

Перший елемент адміністративно-правового статусу суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини, якому слід приділити увагу, – це повноваження. Відповідно до Великого енциклопедичного юридичного словника повноваження – це «сукупність прав і обов'язків державних органів і громадських організацій, а також посадових та інших осіб, закріплених за ними у встановленому законодавством порядку для здійснення покладених на них функцій. Обсяг повноважень кон-

кретних державних органів та їх посадових осіб залежить від їх місця в ієрархічній структурі відповідних органів» [2, с. 639]. Як соціальне явище повноваження розглядаються із погляду зовнішнього виразу їх сутності в соціумі, почуттєвого сприйняття їх членами суспільства. Повноваження як соціальне явище виникають з появою суспільних відносин. Їх можна розглядати на рівні регулювання звичаєвого, суб'єктивного, природного права в умовах розвитку суспільства. Уповноваження членами суспільства одне одного на реалізацію права, що їм належить, існувало вже на рівні родової організації суспільства. Право реалізовувалось в інтересах того члена родової організації, яким воно було делеговано [3, с. 31]. Отже, незважаючи на всю різноманітність наукових поглядів щодо тлумачення поняття «повноваження», більшість правників сходиться на тому, що ключовими елементами цієї категорії є сукупність суб'єктивних прав та юридичних обов'язків.

Суб'єктивні права як елемент структури адміністративно-правового статусу суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини являє собою міру належної поведінки, яку можуть здійснювати відповідні органи державної влади під час реалізації своєї діяльності у досліджуваній сфері. Суб'єктивні права є нерозривно пов'язаними із юридичними обов'язками, адже ці дві категорії можуть існувати та реалізовуватись виключно в межах певних правовідносин, зокрема пов'язаних із запровадженням міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини.

В свою чергу обов'язки – це об'єктивно необхідні форми поведінки, що відповідають інтересам суспільства, держави та інших індивідів. Якщо права і свободи – це варіанти можливої поведінки суб'єктів, яку вони здійснюють у межах відповідних правових норм за власним вибором і на власний розсуд, відштовхуючись від своїх інтересів і потреб, то юридичні обов'язки є необхідними варіантами поведінки суб'єктів, суть яких полягає в обов'язковому виконанні окреслених у нормах права активних дій (активні обов'язки) або в утриманні від тих дій, які забороняються у правових нормах (пасивні

обов'язки) [4]. М. В. Цвік вважає, що юридичний обов'язок – це вид і міра необхідної поведінки, яку встановлено законом. Він підкреслює, що в підґрунтя суб'єктивного права покладено юридичне забезпечення можливості, а в підґрунтя юридичного обов'язку – закріплення необхідності. Носієм можливої поведінки виступає уповноважена особа, а носієм обов'язку – зобов'язана особа. Уповноважена особа має право здійснювати певні дії, а зобов'язана – повинна виконувати і забезпечувати їх. Юридичний обов'язок, як і суб'єктивне право, окреслено певними правовими нормами, тобто він являє собою міру належної, необхідної поведінки [5, с. 344].

Повноваження як елемент структури адміністративно-правового статусу суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини є найбільш об'єктивним відображенням того, яку роль відіграє певний орган у цих правовідносинах. А отже, від того, наскільки якісно прописано повноваження відповідного суб'єкта, прямо залежить результативність виконання ними своїх функцій, а як результат – і загальна ефективність запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини.

Наступний елемент структури адміністративно-правового статусу суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини – це юридична відповідальність. З точки зору соціології, відповідальність – це підзвітність кожного члена суспільства, обов'язок дати звіт про свою суспільну поведінку. Відповідальність узагалі означає обов'язок відповідати за свою суспільну поведінку і прийняти осуд, його негативні суспільні наслідки. Відповідальним є той, хто зобов'язаний; хто не зобов'язаний, той не відповідає [6, с. 59].

Найбільш дослідженим поняття відповідальності є саме з юридичної точки зору. Так, Д. М. Лук'янець зазначає, що юридична відповідальність – це регламентована правовими нормами реакція з боку уповноважених суб'єктів на діяння фізичних або юридичних осіб (колективних суб'єктів), що проявляються в недотриманні встановлених законом заборон, невиконанні встановлених законом

обов'язків, порушенні цивільно-правових зобов'язань, нанесенні шкоди або завдання збитків і виражена в застосуванні до осіб, які вчинили такі діяння, засобів впливу, що тягнуть за собою позбавлення особистого, майнового або організаційного характеру [7, с. 15]. О. В. Петришин заявляє, що юридична відповідальність – це передбачені санкціями норм права несприятливі наслідки особистого, майнового чи організаційного характеру, яких зазнає особа за вчинене правопорушення. Вона має ретроспективний характер, оцінює минуле, тобто є відповідальністю за діяння, яке вже відбулося. Тим самим вона відрізняється від політичної, моральної та інших видів соціальної відповідальності, які можуть оцінювати й майбутні дії [8]. Варто погодитись із його думкою про те, що ключовими ознаками юридичної відповідальності є такі: 1) вона передбачає настання несприятливих наслідків особистого, майнового чи організаційного характеру наприклад позбавлення волі, оголошення догани, накладання штрафу, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 2) до юридичної відповідальності притягуються за вчинення правопорушення, що свідчить про негативну правову оцінку цієї поведінки; притягнення до юридичної відповідальності здійснюється лише за наявності юридичних, фактичних та процесуальних підстав; 3) вона застосовується лише до деліктоздатних суб'єктів; перелік суб'єктів, здатних нести юридичну відповідальність, та обсяг їх деліктоздатності визначаються галузевим законодавством; 4) притягнення до юридичної відповідальності зазвичай здійснюється уповноваженими на це суб'єктами шляхом правозастосування; особливого значення у цьому контексті набуває додержання порядку притягнення до відповідальності, встановленого законодавством (кримінальним процесуальним, цивільним процесуальним, адміністративним процесуальним та ін.); 5) настання несприятливих наслідків, передбачених санкціями норм права, забезпечується можливістю застосування державного примусу; завдяки цьому відбувається покарання правопорушника; він зазнає додаткових втрат особистого, майнового чи органі-

заційного характеру; при цьому йдеться не лише про відновлення порушеного права постраждалої особи, а й про покарання правопорушника [8].

Завершуючи розгляд юридичної відповідальності як елемента структури адміністративно-правового статусу суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини, варто зауважити, що він має декілька ключових аспектів: по-перше, передбачає відповідальність уповноважених суб'єктів перед окремими міжнародними організаціями, адже на шляху європейської інтеграції вітчизняний законодавець узяв на себе низку зобов'язань щодо запровадження міжнародних стандартів у досліджуваній сфері; по-друге, відповідні суб'єкти відповідають перед українськими громадянами за те, що їхні дії будуть спрямовані перш за все на їх користь і заради підвищення рівня законності та демократії в країні; по-третє, органи державної влади та їх посадові особи несуть юридичну (кримінальну, адміністративну, дисциплінарну) відповідальність, передбачену законодавством, у разі невиконання чи неналежного виконання своїх зобов'язань.

І останній елемент адміністративно-правового статусу суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини – це юридичні гарантії їх діяльності. Юридичні гарантії являють собою сукупність визначених нормами чинного законодавства правових, організаційних, економічних та соціальних засобів, які у своїй сукупності надають можливість суб'єктам запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини виконувати свою діяльність якісно, ефективно й результативно, а також на засадах верховенства права, законності та незалежності. Зміст цих гарантій залежить від кожного окремого суб'єкта, його ролі та місця в системі органів державної влади.

Висновки. Таким чином, завершуючи представлене наукове дослідження слід узагальнити, що законодавець, формуючи адміністративно-правовий статус суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав

людини, повинен сумлінно підходити до змістовного наповнення кожного з окреслених нами елементів цього статусу, адже від цього прямо залежать їх безпосередня діяльність та дієвість виконання покладених на них функцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Королев Ю.Б. Зміст поняття «мета» в управлінні й основні вимоги до правильно сформульованих цілей. Класифікація цілей організації. URL : http://lubbook.org/book_461_glava_8_15.Zm%D1%96stpronjattja_%E2%80%9Cmeta%EF%BF%BD%EF%BF%BD.html
2. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. К. : Юридична думка, 2007. 992 с.
3. Музиченко П.П. Історія держави і права України : навч. посібник. [2-е вид., виправ. і доп.]. К. : Т-во «Знання», КОО, 2000. 662 с.
4. Теорія держави і права : навч. посіб. / [С.К. Бостан, С.Д. Гусарєв, Н.М. Пархоменко та ін.]. К. : ВЦ «Академія», 2013. 348 с.
5. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. М.В. Цвік, В.Д. Ткаченко, Л.Л. Богачова та ін.; За ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. Харків: Право, 2002. 432 с.
6. Коржанський М.Й. Уголовне право України. Частина загальна: Курс лекцій. К.: Наукова думка та українська видавнича група, 1996. 336 с.
7. Лук'янець Д. М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку: монографія. К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. 136 с.
8. Петришин О.В., Погребняк С.П., Смородинський В.С. та ін. Теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. Х.: Право, 2014. 368 с.